

Rektorn vid
Kattegattgymnasiet

Halmstads kommun

2010-12-17
1 (14)
Dnr: 40-2010:482

Kvalitetsgranskning av Kattegattgymnasiet i Halmstads kommun

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har genomfört en granskning av gymnasieskolornas yrkesförberedande utbildningars förmåga att ge relevanta yrkeskunskaper och förmåga att förbereda eleverna för yrkeslivet. Granskningen av Kattegattgymnasiet visar att det finns behov av förbättringar.

Skolinspektionen bedömer att Kattegattgymnasiet behöver vidta nedanstående åtgärder för att uppfylla de krav som finns i skolförfattningarna:

- Skolan behöver göra samverkan mellan skola och arbetsliv till en del av det systematiska kvalitetsarbetet.
- Rektorn behöver fatta beslut om vilka kurser eller delar av kurser som ska arbetsplatsförläggas.
- Skolan behöver i högre utsträckning försäkra sig om att innehållet i elevernas arbetsplatsförlagda utbildning är relevant i förhållande till läroplan, program mål och kursplaner.
- Skolan behöver försäkra sig om att den arbetsplatsförlagda utbildningen, för att kunna räknas som undervisningstid, genomförs under lärares ledning.
- Skolan behöver säkerställa att bedömning och betygssättning av kurser som arbetsplatsförläggs sker med utgångspunkt från kursplanernas mål och betygskriterier.
- Skolan behöver försäkra sig om att läraren vid betygssättning utnyttjar all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till

kraven i kursplanen samt att läraren gör en allsidig bedömning av kunskaperna och därvid beaktar hela kursen.

- Skolan behöver säkerställa att läraren fortlöpande ger varje elev information om utvecklingsbehov och framgångar i studierna samt redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker.

Skolinspektionen bedömer att Kattegattgymnasiet bör vidta åtgärder för att förbättra kvaliteten inom följande områden:

- Skolan bör försäkra sig om att handledarna har tillräcklig kompetens för sitt uppdrag.

Uppföljning

Senast inom tre månader från dagen för beslutet, dvs. senast den 17 mars 2011, ska Kattegattgymnasiet redovisa till Skolinspektionen, avdelningen i Lund, vilka åtgärder som vidtagits med anledning av beslutet.

Skolinspektionens granskning av gymnasieskolans yrkesförberedande utbildningar i Kattegattgymnasiet i Halmstads kommun

Bakgrund

Hälften av eleverna i gymnasieskolan går på något av de yrkesförberedande programmen. Av gymnasieskolans för närvarande sjutton nationella program, räknas tretton som yrkesförberedande och tre som studieförberedande. Teknikprogrammet kan vara antingen yrkesförberedande eller studieförberedande. De nationella yrkesförberedande programmen kännetecknas av att programmålen tar sikte på arbetslivet och att programmen innehåller yrkesämnen. Enligt programmålen ska de ge grundläggande kunskaper för arbete inom respektive område och ge en grund för fortsatt lärande inom arbetslivet och för vidare studier.

Den nya skollagen trädde i kraft den 1 augusti 2010, men 1985 års skollag ska fortsätta att tillämpas fram till den 1 juli 2011. För elever som har påbörjat utbildningen före den 1 juli 2011 ska 1985 års skollag fortsätta att tillämpas tills dess att eleverna avslutat sin utbildning. Det innebär att 1985 års skollag under dessa perioder är utgångspunkten för Skolinspektionens tillsyn och

granskning. Av en yrkesförberedande utbildning ska minst femton veckor genomföras på en arbetsplats, 5 kap. 15 § gymnasieförordningen i dess lydelse för den 15 augusti 2010. Med arbetsplatsförlagd utbildning avses, enligt 1 kap. 2 § gymnasieförordningen i dess lydelse före den 15 april 2010 "kursplanestyrd utbildning på ett program som genomförs på en arbetsplats utanför skolan". Studier av yrkesutbildningars kvalitet tyder på att en framgångsfaktor är att det bedrivs ett uthålligt och systematiskt kvalitetsarbete kring samverkan mellan skola och arbetsliv samt den arbetsplatsförlagda utbildningen.

Under våren 2010 genomför Skolinspektionen en kvalitetsgranskning av gymnasieskolornas yrkesförberedande utbildningars förmåga att ge relevanta yrkeskunskaper och förmåga att förbereda eleverna för yrkeslivet för att på de granskade skolorna bidra till ökad måluppfyllelse genom att kvaliteten i samverkan mellan skolan och arbetslivet förbättras.

Projektet besöker 40 skolor och intervjuar 3 elever på varje skola. Vi intervjuar även dessa elevers lärare, skolans rektor/rektorer samt de utvalda elevernas handledare på arbetsplatsen. Inför besöken på skolor och arbetsplatser kräver Skolinspektionen in dokument för analys samt frågeformulär som rektor besvarat. Samtliga yrkesförberedande program är representerade. De 40 skolor som projektet granskar är spridda över hela landet.

Granskningen tar sin utgångspunkt i följande frågeställningar:

1. Sker samverkan mellan skola och arbetsliv så att utbildningen anpassas efter arbetslivets behov och förbereder eleverna för arbetslivet?
2. Har skolan på olika yrkesförberedande program genomfört arbetsplatsförlagd utbildning i tillräcklig omfattning och av god kvalitet?
3. Betygssätts eleverna vid arbetsplatsförlagd utbildning på ett korrekt och likvärdigt sätt?

Skolinspektionen sammanställer resultatet av kvalitetsgranskningen vid skolan i ett beslut. I beslutet pekas på både sådant som fungerar bra och på sådant som skolan behöver förbättra. När samtliga 40 skolor är granskade sammanfattar Skolinspektionen resultaten i en kvalitetsgranskningsrapport, i syfte att sprida vunna erfarenheter.

Övergripande information om och projektplan för kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>).

Beskrivning av skolan och genomförande

Kattegattgymnasiet är Halmstad Gymnasieskolas största enhet och har cirka 1200 elever fördelade på elva program. Verksamheten är indelad i sex rektorsområden varav i ett ingår som en del "daVinci" med naturvetenskaplig inriktning.

Skolinspektionens granskning har avsett byggprogrammet, energiprogrammet och industriprogrammet. Varje program har sin egen rektor. Rektor för byggprogrammet har det övergripande ansvaret för hela skolan.

Underlaget för granskningen består av dokument från skolan samt av information som samlades in vid intervjuer den 27, 28 och 29 april 2010. Intervjuer genomfördes med rektorerna för de respektive programmen, elever, lärare och handledare. Ansvariga för kvalitetsgranskningen av Kattegattgymnasiet har varit Maria Gunnarsson Contassot och Iréne Sehlin.

Motivering till beslutet

Sker samverkan mellan skola och arbetsliv så att utbildningen anpassas efter arbetslivets behov och förbereder eleverna för arbetslivet?

De yrkesförberedande programmens nationella styrdokument, i form av program mål, ämnesbeskrivningar, kursplaner och betygskriterier, är formulerade och fastställda efter samråd med arbetsmarknadens parter. Enligt 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, punkt 2.4 framgår att de frivilliga skolformerna ska nära samverka med arbetslivet och att det är "särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om den yrkesförberedande utbildningen". Enligt 2 kap. 2 § skollagen i dess lydelse före den 1 mars 2010 åligger det rektorn "att särskilt verka för att utbildningen utvecklas". Enligt punkt 2.6 i 1994 års läroplan behöver rektorn även försäkra sig om att samverkan med arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får en kvalitativt god utbildning samt förberedelse för yrkesverksamhet.

Både genom det europeiska samarbetet i yrkesutbildningsfrågor och i tidigare utvärderingar av yrkesutbildningar lyfts betydelsen av att skolorna bedriver ett uthålligt och systematiskt kvalitetsarbete kring frågor som rör samverkan mellan skola

och arbetsliv. Vissa framgångsfaktorer för skolornas kvalitetsarbete i arbetet med den arbetsplatsförlagda utbildningen identifierades i Skolverkets och Myndigheten för skolutvecklings projekt under tidigt 2000-tal¹. En sådan tycks vara att skolan betraktar samverkan med arbetslivet som en naturlig och betydelsefull del av sitt systematiska kvalitetsarbete.

På Kattegattgymnasiet sker samverkan mellan skola och arbetsliv främst på programnivå. Rektorerna menar att de olika programmen riktar sig till ett brett spektrum av företag, vilket innebär många samarbetspartners. Av det skälet kan inte rektorerna se det konstruktiva i ett ännu mer övergripande samarbete än det som finns inom respektive program gentemot arbetslivet, till exempel i form av programråd och branschdagar. Därför finns det inte på skolnivå någon övergripande plan för APU. Emellertid ger rektorerna ett exempel på programövergripande samverkan. Från förvaltningshåll deltar, när så är möjligt, utbildningsplaneraren som kartlägger hur många man bör ta in på respektive program i samtliga programråd.

Rektorerna på energi- och byggprogrammen lyfter framförallt programrådet som den organisationsnivå som fungerar som kontaktyta mot och mötesplats för näringslivet i Halmstad. Enligt rektorerna på dessa program är representanterna för näringslivet i programråden aktivt intresserade av antalet elever på olika program med dess olika profiler och till och med hur många elever skolan borde utbilda inom de olika programmen. De intresserar sig också för innehåll och upplägg i respektive program. Rektorernas uppfattning är att såväl representanterna för näringslivet som de fackliga organisationerna ställer upp för och tar ett stort ansvar för eleverna.

På industriprogrammet sammanträder programrådet, som inte är välbesökt, en gång per termin med fackliga företrädare, elever, lärare och SYV-lärare. Även representanter från arbetsförmedlingen har deltagit. De intresserar sig särskilt för rektorns information om aktuellt söktryck. För att få råden mera företagsanknutna väljer rektor att förlägga dem på de olika företagen, vilket i sin tur ger fördjupad kunskap om företagen i syfte att bättre kunna anpassa APU:n och förbereda eleverna för arbetslivet.

¹ Arbetsplats för lärande, om samverkan mellan gymnasieskola och arbetsliv, rapport från Myndigheten för skolutveckling, Liber distribution, 2004.

Lärarna lyfter kontakter som skapas genom anskaffningen av platser som pågående samverkan med arbetslivet men nämner däremot inte programrådet. Lärarna har försökt att bjuda in företagen till information men intresset är svagt. Inom byggbranschen finns en regional yrkeskommitté, som lärarna anser inte är till så mycket hjälp. I energibranschen kan man få hjälp från kommunen med anskaffningen men det sker inte systematiskt. Lärarna anser att samverkan borde förbättras men har svårt att se hur det skulle gå till.

Av intervjuerna med handledarna på arbetsplatserna framkommer att deras deltagande i programråden varierar. En del är aktiva sedan flera år, medan andra har trappat ner sitt engagemang under åren. Det framgår att kontakten med skolan i det närmaste är obefintlig, något som beklagas. En av handledarna uttrycker en stark önskan att bli använd som studiebesöksvärd på arbetsplatsen och bli inbjuden som föreläsare på skolan. Kring frågan om vilket inflytande arbetslivets behov har på elevernas yrkesutbildning framhåller handledarna två saker: dels befår de att skolan inte tar reda på det antal elever på ett visst program som arbetslivet skulle behöva inom en viss yrkeskategori, dels är de rädda att "skolan inte hänger med" vad gäller uppdatering inom till exempelvis teknik. När eleverna uttalar sig om samverkan mellan skola och arbetsliv nämns programråden. Elever turas om att delta i dem och den som deltagit ansvarar för att informera sina kamrater utifrån programrådsprotokollet.

Lärarna intervjuar handledarna när de besöker företagen för att ta reda på aktuella och kommande behov men efterlyser mer aktivitet från företagen. Lärarna tar själva del av den individuella elevrapportering som görs varje vecka från APU-platserna med hjälp av olika dokument, till exempel loggbok eller tidkort. Utifrån dessa dokument försöker lärarna kompromissa så att även skoluppdraget blir tillgodosett, till exempel när någon elev lagt avlopp under en hel vecka. Vissa inslag i elevens arbetsplatsförlagda utbildning kallas "heta arbeten". De avser särskilt riskfyllda arbetsmoment, som kräver ständig handledning. En lärare har utbildats som särskilt ansvarig för dessa inslag.

Enligt rektorerna tycker företagen om att ta emot eleverna från Kattegattsgymnasiet, eftersom företagen anser att eleverna generellt är väl förberedda.

Lärarna berättar att de inledningsvis kartlägger elevernas intresse och kunskapsnivå. Studiebesök anordnas för att eleverna ska lära känna olika

arbetsplatser och en så kallad miljöpraktik förekommer för att ge eleven en chans att känna av om man valt rätt utbildning. Lärarna fäster också stor vikt vid att förbereda eleverna på att arbetslivet ställer krav på gott uppförande, punktlighet och korrekt språk. Lärarna vittnar om en viss nivå av orealistiska förväntningar från arbetslivet, t.ex. att eleverna redan ska kunna allt. Det finns också en bristande kunskap om skolans uppdrag. Skolinspektionen har tagit del av dokument som kommuniceras till arbetsplatsen. Ett exempel är ett avtal som betonar utbildning enligt fastställd kursplan "vari ingår utförande av arbetsmoment som hänför sig till utbildningsmoment i respektive kurser". Det är dock oklart om det dokumentet når elevens handledare. Andra dokument är direkt adresserade till handledaren och innehåller information samt en så kallad checklista.

Handledarna anser att de flesta elever är ganska väl förberedda när de kommer ut på arbetsplatsen. Det har dock förekommit att några få elever har blivit tillbakaskickade till skolan eftersom handledarna har upplevt dem som ointresserade. Arbetsplatsen står för en kultur och skolan för en annan och därför kan det uppstå krockar för en del elever. En handledare beskriver skolan som kravlös, vilket enligt handledaren förvärrar krocken, medan en annan mycket väl skulle kunna tänka sig att anställa en elev. En tredje handledare kan tänka sig att utbilda i första hand, sedan anställa, och refererar till tidigare goda erfarenheter av det. Handledarna talar unisont om APU som en möjlighet för eleverna att ta reda på om de valt rätt och att få erfarenhet av det verkliga livet och att anpassa sig till en strängare arbetsdisciplin.

Eleverna har klart för sig hur de behöver vara förberedda för APU. De nämner matematik, ergonomi och arbete vid maskiner som är desamma som i skolan. Under APU:n på energiprogrammet är bockning av rör särskilt nyttigt att ha med sig medan ritningsläsning och studiebesök lyfts fram som något som saknats. Generellt anser de att skolan är väl uppdaterad med nyheter men menar också att traditionella metoder används och att dessa måste uppdateras. Skolinspektionen får även ta del av synpunkter som att man dels borde få samarbeta mer i skolan och få bättre feedback på sitt arbete, dels förberedas bättre på att disciplinen på en arbetsplats är hårdare än i skolan. Ytterligare synpunkter är att man borde få vara på praktik två dagar i veckan hela läsåret, eftersom det skulle skapa bättre samverkan mellan skola och arbetsliv.

Emellertid säger sig eleverna vara såväl i stort sett nöjda med APU:n under sin utbildning, som väl förberedda inför arbetslivet. Eleverna menar dessutom att utsikterna är goda vad gäller att få sommarjobb eller erbjudande om jobb.

Skolinspektionen har tagit del av olika typer av utvärderingsblanketter som eleverna får fylla i efter avslutad APU-period – dock är det oklart hur pass systematiskt dessa används för en kontinuerlig kvalitetssäkring av APU-platserna.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektioner bedömer att utbildningen vid de tre granskade programmen delvis anpassas efter arbetslivets behov och förbereder eleverna för arbetslivet, men att skolan brister i att kombinera detta med att uppnå målen i skolans styrdokument. Skolinspektionen bedömer att det på programnivå och till viss del finns en fungerande samverkan mellan skola och arbetsliv på programnivå. Dock framför handledare på arbetsplatserna synpunkter om uppdateringar som behöver göras i skolan och att kontakten med skolan behöver förbättras, samtidigt som lärare efterfrågar större aktivitet från företagens sida. Skolinspektionen bedömer därför att det saknas ett långsiktigt och systematiskt kvalitetsarbete på skolnivå, där sådana synpunkter tas tillvara, analyseras och tjänar som underlag för förbättringsåtgärder samt möjliggör överföring erfarenheter mellan de olika programmen.

Har skolan på olika yrkesförberedande program genomfört arbetsplatsförlagd utbildning i tillräcklig omfattning och av god kvalitet?

Enligt 1 kap. 2 § skollagen i dess lydelse för den 1 mars 2010 ska: "Utbildningen ... inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den bedrivs i landet". Normerna för likvärdigheten anges i 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, punkten 1.1. Av detta följer att det är läroplanen, programmålen och kursplanerna som ska vara utgångspunkt för hur undervisningen utformas.

Med arbetsplatsförlagd utbildning avses kursplanestyrd utbildning på ett program som genomförs på en arbetsplats utanför skolan. Enligt gymnasieförordningen ska den arbetsplatsförlagda utbildningen uppgå till minst 15 veckor. Varje vecka med APU ska motsvara garanterad undervisningstid om minst 24 timmar. Det är styrelsen för utbildningen som ansvarar för omfattningen av den arbetsplatsförlagda utbildningen. Det är även styrelsen som ansvarar för att den arbetsplatsförlagda utbildningen

uppfyller de krav som finns på utbildningen. Om styrelsen för utbildningen inte kan skaffa fram platser för den arbetsplatsförlagda utbildningen i den omfattning som anges i lagen, får utbildningen istället bytas ut mot motsvarande utbildning förlagd till skolan. Under sådana omständigheter ska styrelsen vidta alla åtgärder för att utbildningen så snart som möjligt kan förläggas till en arbetsplats. Det är rektorn som beslutar om hela eller delar av kurser ska arbetsplatsförläggas och om hur fördelningen över åren ska göras.

(Författningsstöd: 1 kap. 2 § gymnasieförordningen i dess lydelse före den 15 april 2010, 5 kap. 15 § gymnasieförordningen, 5 kap. 16 § andra stycket gymnasieförordningen i deras lydelse före den 15 augusti 2010.)

Den arbetsplatsförlagda utbildningen konfronterar, enligt forskningen, skolan med arbetslivets utveckling och förändrade kompetenskrav. Vid Skolinspektionens tillsyn har framkommit att det finns stora skillnader i hur olika skolor arbetar med systematiskt kvalitetsarbete, hur man hanterar arbetslivskontakter och hur man uppfyller kraven att ge eleverna på yrkesförberedande program arbetsplatsförlagd utbildning. Andra framgångsfaktorer som lyfts fram är att det finns ett aktivt och fungerande programråd samt kompetenta handledare ute på arbetsplatserna.

På Kattegattgymnasiet omfattar den arbetsförlagda utbildningen minst 15 veckor inom de tre undersökta programmen. Enligt rektorerna har de tre programmen för närvarande god tillgång på APU-platser. Anledningen till att ett fåtal elever trots det inte fått APU tillskrivs det faktum att elever inte bedöms tillräckligt förberedda för APU:n, vad avser förmåga att passa tider med mera. De åtgärder som då vidtas är exempelvis mera skolförlagd undervisning. När det gäller elever i behov av särskilt stöd anstränger man sig att matcha berörd elev med en lämplig och välinformerad handledare. Denna bild bekräftas i lärarintervjun. Generellt för programmen är, enligt rektorerna, att det är en lärare som har huvudansvaret för anskaffandet av och kontakterna med arbetsplatserna, men att samtliga lärare delar på ansvaret att åka ut och besöka eleverna. Tack vare programrådet lyckas man att hitta APU-platser till alla. Rektorer och lärare berättar att det utöver det lokala och regionala kontaktnätet även finns upparbetade kontaktnät utomlands, i Österrike, Kenya och Tanzania.

Rektorerna menar, som tidigare nämnts, att varje program har egna planeringar för APU utifrån innehåll och karaktär, som skiljer sig så pass mycket att den minsta gemensamma nämnaren i en övergripande planering för

APU skulle bli mycket liten. Yrkeslärarna organiserar och planerar APU utifrån sin branschkunskaper och sina kontaktnät. På byggprogrammet, till exempel, varvas skolförlagda delar med APU i alla kurser. Den sista delen i varje kurs är skolförlagd. Kursen Anläggningsteknik APU-förläggs i dess helhet, vilket är ett rektorsbeslut. I övrigt delegerar rektor till lärarna att besluta om vilka delar av kurserna som läggs ut och när de gör det.

Rektorerna uppger att det inte finns en konkret planering för varje elevs APU. De talar snarare om att det finns en förväntan från skolans och lärarens sida för elevens räkning. Det eleverna får erfarenhet av under sina APU-perioder måste följas upp genom besök av läraren. Det sista som görs i en kurs är som tidigare nämnts skolförlagt vilket gör att läraren kan testa elevernas kunskaper så att skolan endera kompenserar och kompletterar eller kan låta eleven lägga ett givet kunskapsinnehåll bakom sig. Rektorernas bild stämmer överens med den bild som lärarintervjun ger.

När rektorerna gör en skattning av arbetsplatsernas kvalitet framgår det att det som ligger i vägen för "toppbetyg" är att handledarna i allmänhet inte har genomgått handledarutbildning. Alla tre programmen har arrangerat utbildning men handledarnas intresse varierar. Att det är svårt för företagen att släppa iväg personal uppges som ett skäl, tidspress ett annat. I ett fall kom endast de handledare som redan kunde betraktas som skickliga sådana.

Rektorerna uppger att lärarna fått kompetensutveckling i bedömning och betygssättning. Lärarna menar dock att denna kompetensutveckling varit svår att omsätta till bedömning av elevers prestationer under APU. Både rektorerna och lärarna anser att de besök lärarna gör på elevernas APU-platser bidrar till lärarnas kompetensutveckling när det gäller yrkeskunskaper.

I intervjun med lärarna bekräftas bilden av att det är lärarna själva som utifrån sin branschkunskaper, sina kontaktnät och sin erfarenhet anskaffar platserna. Industriprogrammet har några fasta platser att tillgå medan det i de övriga programmen gäller att "dammsuga allt". Eleverna uppmuntras att ta initiativ, eftersom det ingår i utbildningen att utveckla initiativförmåga och självständighet, och när de hittar platser kvalitetssäkrar lärarna dessa. Elevintervjuerna visar att eleverna uppskattar att få axla det ansvaret. Övergripande eller individuella planeringar för elevernas APU-perioder krockar, enligt lärarna, med arbetsplatsernas planering som i hög grad styrs av där pågående verksamheter. Eleverna, som förefaller främmande för tanken att

det skulle finnas en särskild planering för APU, uppfattar också att innehållet bestäms av redan existerande planeringar på arbetsplatserna, utifrån till exempel beställningar. Av elevernas berättelser om en vanlig dag på APU-platsen framgår att eleverna deltar aktivt i arbetsplatsens alla förekommande arbetsuppgifter och moment. Eleverna berättar att de successivt fått lov att göra alltmer "avancerade grejer" eller att anta utmaningar, men att de också får utföra momentarbete, till exempel att en hel dag tillverka ramar.

Varken handledarna, lärarna eller eleverna anser att det finns tillräckligt med tid för lärarnas arbetsplatsbesök. Handledarna uttrycker ett behov av att diskutera programmålen för att bättre förstå dem och "leva upp till dem" och eleverna undrar hur väl deras lärare ska kunna betygsätta dem utifrån de sällsynta och kortvariga besöken, som telefonkontakterna inte tycks kunna kompensera. Det gör däremot användandet av en elevförd kontinuerlig loggbok. Eleven skriver varje dag om de arbetsuppgifter han eller hon genomfört. Detta läses av handledare och av läraren. På byggprogrammet hävdas från lärar- och elevhåll att det skulle vara idealiskt att man som yrkeslärare och klassföreståndare kunde knytas till en grupp elever och följa dem genom hela utbildningen. Utöver besök och telefonkontakt genomförs uppföljning av elevernas kunskapsutveckling under APU:n med hjälp av dokument av olika slag som beskrivs i avsnittet om betygssättning.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver fatta beslut om vilka hela kurser eller delar av kurser som ska arbetsplatsförläggas. Skolinspektionen bedömer att skolan i högre utsträckning behöver försäkra sig om att innehållet i elevernas arbetsplatsförlagda utbildning är relevant i förhållande till läroplan, program mål och kursplaner. Skolan behöver också försäkra sig om att den arbetsplatsförlagda utbildningen, för att kunna räknas som undervisningstid, genomförs under lärares ledning.

Betygsätts eleverna vid arbetsplatsförlagd utbildning på ett korrekt och likvärdigt sätt?

Enligt 7 kap. 3 § första stycket gymnasieförordningen ska betyg på avslutad kurs sättas av läraren. När det gäller betygssättning av elever som är på APU ska det finnas ett samarbete mellan lärare och handledare vad gäller underlag för lärarens betygssättning. Läraren ska följa elevens kunskapsutveckling även när de är på APU för att kunna sätta

ett korrekt betyg. Enligt 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, punkt 2.5 framgår att läraren vid betygssättning ska utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen samt att läraren ska göra en allsidig bedömning av kunskaperna och därvid beakta hela kursen. Läraren ska även fortlöpande ge varje elev information om elevens utvecklingsbehov och framgångar i studierna. Vidare ska läraren även redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker.

Forskning fokuserat på bedömningsgrunder för betygssättning i karaktärsämnen inom hotell- och restaurangprogrammet har visat att lärarna bedömer både elevernas yrkeskvalifikationer och andra mer generella egenskaper, s.k. nyckelkvalifikationer där de sistnämnda är självständighet, planeringsförmåga, problemlösningsförmåga, samarbete, kundkontakt, kommunikation och initiativkraft. Lärarna tenderade här att värdera nyckelkvalifikationerna högre när de skulle bedöma elevernas kunskande. Det föreföll som om lärarna i förhållande till kursplanemålen till viss del bedömde "fel" saker och att lärarna hade en tendens, åtminstone vid betygssättning av de högre betygen, att relatera till sin egen erfarenhet snarare än betygskriterierna vid betygssättning.²

Skolinspektionen har tagit del av en mängd olika dokument som används som redskap för uppföljning av elevernas APU. Det kan vara ett så kallat tidkort där olika moment fylls i utifrån ett kvantitativt perspektiv eller variationer på graderingar av egenskaper som till exempel självständighet, samarbetsförmåga och ansvar. Dessa graderingar görs på olika skalor såsom "oftast inte" till "alltid", "mindre bra" till "mycket bra" eller på en 1 till 5-skala. Ett sådant dokument "Bedömning av APU-tiden" beskriver en progression i de kunskaper elev förväntas ha utvecklat men kopplar inte nivåerna till ett betyg eller betygsliknande omdöme. Det gör däremot några andra dokument: Ett "Bedömning av elev under arbetsplatsförlagd utbildning" beskriver också en progression men knyter de olika nivåerna till betygen IG-MVG, och ett annat "Elevbedömning" listar ordning och uppförande tillsammans med exempelvis samarbetsförmåga och arbetets kvalitet i relation till betygen IG-MVG. Ett dokument "APU, ämne montering" ser ut på ett helt annat sätt. Det ämnesområde som eleven ska orientera sig i under sin APU beskrivs med de

² Därför fick jag bara Godkänt, bedömning i karaktärsämnen på HR-programmet, Helena Tsagalidis, Stockholm, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 2008.

mål ur kursplanen som gäller för ämnesområdet. Vidare innehåller dokumentet två väl definierade arbetsuppgifter, varav den ena är skriftlig. Som tidigare nämnts förekommer även en elevförd loggbok, som förs dels för elevens egen skull men även för handledaren och läraren.

I såväl lärar- som rektorsintervjuerna uttrycks en medvetenhet om att det är nödvändigt att analysera de olika dokumenten utifrån nationella mål, program mål och kursplanemål och inte minst för att göra både de bedömningar som krävs för att stödja elevens utveckling och de som krävs för att sätta betyg. Enligt lärarna, försvåras detta arbete eftersom handledarna inte deltagit i kompetensutveckling kring dessa bedömningsfrågor. När handledarna får dokument som använder betygsskalan IG-MVG, kan det lätt bli fel saker som bedöms, så att det exempelvis blir "sociala betyg".

Skolinspektionen får motstridiga uppgifter från skolans ledning och lärarna. Det råder olika uppfattningar om vilken tid lärarna har att följa elevernas kunskapsutveckling under APU-perioderna. Rektorerna anser att lärarna har den tid som krävs. Lärarna anser inte att de har den tiden och att det därmed saknas möjlighet att bedöma så korrekt som möjligt i samförstånd med handledare.

Eleverna i de tre programmen berättar att de i den skolförlagda utbildningen alltid får en plan i varje ämne med mål som man ska uppfylla och betygskriterier för de olika betygen. Alternativt berättar läraren vad man ska göra för de olika betygen. Några dokument gällande målen för APU känner eleverna däremot inte till. De antar att det är något man själv ska veta. Eleverna efterlyser den trygghet som finns i skolan vad gäller tydliga kriterier för betygsnivåerna och med det som bakgrund önskar de tätare besök av läraren under APU:n. Eleverna uttrycker sig osäkert om de olika dokumenten som vandrar mellan eleven och skolan via handledaren, med ett undantag: den tidigare nämnda loggboken. Den elev som fört en sådan menar att den hjälper honom att få syn på vad han verkligen har gjort. Detsamma gäller för läraren som utifrån det kan skraddarsy en progression. Eleven kopplar dock inte loggboken till betygen. Han säger sig inte veta vad han ska göra för ett visst betyg under den tid han är på APU, men utgår ifrån att APU:n ingår i kursen. Får han då ett högt kursbetyg så har han också fått ett högt betyg på APU och det är också allt han behöver veta, så länge kursbetyget är högt.

Skolinspektionens bedömning

De dokument som Skolinspektionen har tagit del av innehåller nästan undantagslöst bedömningsgrunder och bedömningskriterier som är frikopplade från kursplanernas mål och betygskriterier. Flera av dokumenten använder betygsskalan IG–MVG, ibland för bedömning av annat än kursplanemål, t.ex. bedöms ordning och uppförande. Skolan behöver därför säkerställa att bedömning och betygssättning av de kurser eller delar av kurser som genomförs på en arbetsplats sker i relation till kursplanernas mål och betygskriterier.

Skolinspektionen bedömer att skolan behöver försäkra sig om att läraren vid betygssättning utnyttjar all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen samt att läraren gör en allsidig bedömning av kunskaperna och därvid beaktar hela kursen. Skolinspektionen bedömer att skolan behöver säkerställa att läraren fortlöpande ger varje elev information om utvecklingsbehov och framgångar i studierna samt redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker.

I ärendets slutliga handläggning har även utredare Maria Gunnarsson Contassot deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Lotta Kårlind

Enhetschef

Irene Sehlin

Utredare/Föredragande